

Tuva Araştırmaları

Tuvaca Varyantların Belgelenmesi ve Tanımlanması

Tuvan Studies

Documentation and Description of Tuvan Varieties

Editörler

İbrahim Ahmet Aydemir

Mevlüt Erdem

ISBN: 978-605-9247-85-6

1. Baskı

Aralık, 2017 / Ankara

250 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 253

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İçindekiler / Contents

Ön Söz	v
<i>Lars Johanson</i> Introduction	1
<i>R. Ebrar Akıncı</i> Tsengel Tuvalarının Dünya Görüşünde Gelenek, Uyum ve Süreklilik	5
<i>İbrahim Ahmet Aydemir</i> Tsengel Tuvaları Arasında Bir Alan Araştırması: MOTUV-DER Projesi ve İlk Dilbilimsel Sonuçları	19
<i>Nurettin Demir</i> Dilbilimsel Alan Araştırmalarının Galsan Tschinag'ın Eserlerindeki Kültürel Öğelerin Anlaşılmasına Katkısı	33
<i>Mevlüt Erdem</i> Tsengel Tuvaları: Toplumdilbilimsel Bir Değerlendirme	49
<i>Иргум Гагаа оглу Золбаяр</i> Сенгел Тываларының Малдың Ими Болгаш Таңмазы	61
<i>Bayarma Khabtagaeva & Elisabetta Ragagnin</i> Mongolic Elements in Taiga Sayan Turkic: The Development of Mongolic <i>j</i> -	75
<i>Vildan Koçoğlu Gündoğdu</i> Sınırdaki Kalanlar: Usinsk Tuvaları (Sosyolingüistik Durum)	99
<i>Talant Mawkanuli</i> Jungar Tuvan Revitalization: Text Corpus Building	109
<i>Anett C. Oelschlaegel</i> Çoklu Dünya Yorumları: Güney Sibiryâ Tuvaları Örneği	137
<i>İlker Tosun</i> Tuvacada Ölümle İlgili Örtmeceler	165

Ön Söz

Güney Sibiryaya, bugünkü Türk dili dünyasının en ilginç bölgelerinden biridir. Eskicil dil özelliklerinin görüldüğü, bölgesel tipolojik özelliklere sahip küçük Türkçe varyantların konuşulduğu ve İslami dillerin (Arapça ve Farsça) etkisinin hemen hemen hiç görülmediği bu coğrafya, karşılaştırmalı Türkoloji için olduğu kadar dilbilimsel Türkoloji için de büyük önem taşımaktadır.

Tuvalar, bugün Güney Sibiryaya'da yaşayan Türk dilli küçük bir halktır. Bu halkın dili olan Tuvaca, çağdaş Türk dilleri içinde Eski Türkçeye en yakın Türkçe varyant olarak kabul edilmektedir. Tuvalar bugün çoğunlukla Rusya Federasyonu'na bağlı Tuva Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamaktadır ve sayıları yaklaşık olarak 250.000'dir. Bunun yanı sıra, Moğolistan'da (yaklaşık 5.000) ve Çin'de (yaklaşık 2.500) de bazı küçük Tuva grupları vardır.

Son yıllarda Türkolojide, tehlikedeki Türk dillerinin belgelenmesi ve tanımlanmasının önemi konusunda büyük bir uzlaşma oluşmuştur. Elinizdeki bu kitapta tehlikede olan Tuvaca varyantların belgelenmesi ve tanımlanmasına ilişkin alanın uzmanlarınca Türkçe, İngilizce ve Tuvaca kaleme alınmış özgün makaleler yer almaktadır. Yazıların bir kısmı 13-14 Ekim 2016 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde düzenlenen *Uluslararası Tuva Araştırmaları Çalıştayında* sunulan bildirilerin makaleye dönüştürülmüş biçimleridir. Ayrıca Çalıştayda sunulmayan, ancak Tuvaca ve Tuvaların kültürü, tarihi ve folkloruyla ilgili bazı önemli bilimsel yazılara da bu kitapta yer verilmiştir. Böylece Tuvaca ve Tuvalar hakkında kompakt ve bütüncül bir akademik çalışma ortaya çıkmıştır.

Geçen yıl Hacettepe Üniversitesinde düzenlenen Uluslararası Tuva Araştırmaları Çalıştayının birincil amacı, son 15-20 yıl içinde Tuvalar arasında yapılan alan araştırmalarının sonuçlarını tartışmak, bu alanda çalışan ulusal ve uluslararası biliminsanlarını bir araya getirmek ve onların görüş alışverişinde bulunmalarını sağlamaktır. Sadece Tuvaca ve Tuvalara ilişkin tematik bilimsel bir etkinlik olan bu Çalıştay, bu anlamda hem Türkiye'de hem de dünyada bir ilk olma özelliği de taşımaktadır. Türkolojinin son dönemde önemli bir merkezi haline gelmiş olan Türkiye'de ve özellikle de Hacettepe Üniversitesinde bu etkinliğin düzenlenmiş olması, ayrı bir önem taşımaktadır.

Türkiye'nin yanı sıra, dünyanın önde gelen üniversitelerinden alanında uzman araştırmacıların katıldığı bu Çalıştayla, hem Türkiye Türkolojisinde hem de dünya Türkolojisinde Tuvalar ve Tuvaca hakkında önemli bir farkındalık yarattığımızı düşünüyoruz. Başta alan araştırmaları, bunların bilimsel sonuçları ve çıktıları olmak üzere, Tuvacaya ve Tuvalara ilişkin bilimsel yazıların yer aldığı bu kitap, bu farkındalığı daha da perçinlemektedir.

Burada öncelikle, Batı Moğolistan'da yaşayan Tsengel Tuvalarından dilsel ve folklorik malzeme derlemek üzere hazırlanan *Moğolistan Tuvalarının Dilsel ve Kültürel Birikimlerini Derleme Projesini* hem organizasyon olarak hem de maddi anlamda desteklemiş olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığına (TİKA) teşekkürü bir borç biliyoruz. Ayrıca hem malzeme alımı noktasında bu derleme projesine destek sağlayan hem de Uluslararası Tuva Araştırmaları Çalıştayının düzenlenmesine maddi destek veren Hacettepe Üniversitesine de şükranlarımızı sunuyoruz.

Zolbayar Gagaa'nın Tuvaca yazısının Türkçe geniş özetinin hazırlanmasına yardım eden Khongorzul Tserennadmid'a ve kitabın son okumalarındaki katkılarından dolayı Hasan Hayırsever'e ve Gülşah Tuğlacı'ya çok teşekkür ederiz.

Bu kitabın, Türkiye Türkolojisinde tematik bilimsel etkinliklerin yapılması, sonuçlarının ve çıktılarının sahanın uzmanları ve ilgililerle paylaşılması noktasında bir geleneğin oluşmasına da katkı sunacağını umuyoruz.

İbrahim Ahmet Aydemir & Mevlüt Erdem

Ankara 2017